

MUGIMENDU KULTURAL ETA ARTISTIKOAK

Kultura terminoak, talde edo garai jakin bateko ezagutzen, ideien, sinesmenen, tradizioen, portaeren, arteen, zientziaren eta abarren multzoari egiten dio erreferentzia. Horiek belaunaldiz belaunaldi transmititzen dira gizarte-bizitzaren bidez. Chinoy-k adierazi zuen bezala (*An Introduction to Sociology*), *pertsonak eta gizartea bere osotasunean ez dira entitate erabat bereziak, baina horietako bakoitzak giza bizitzaren ezaugarri bat irudikatzen du, eta bestearekin konektatzen da eta haren mende dago*. Kulturak, barne hartzen ditu gizatalde bat osatzen duten elementu guztiak konbinatzeko erabiltzen diren forma bereziak: irudikapen kolektiboak, sinesmenak, ideologiak, erakundeak, maila teknikoa, elementu geografikoak eta demografikoak, arau, jokabide eta pentsamolde normalizatuak edo instituzionalizatuak. Hala ere, *Kultura Mugimenduak* deiturikoen —izan literarioak, piktorikoak, arkitektonikoak, musikalak...— gizarte baten sentipen komuna, zein sortzaileen ikuspuntu pertsonalak islatzen dituzte. Azken horiek haratago doaz, eta planteatzen dituzten proposamen berriei buruz hausnartzera bultzatzen dute.

Bestalde, *XX. mendeko Arte Mugimenduak* deiturikoak, Arte Garaikidearen korronteak dira, mendebaldeko Artearen Historia zeharo aldatu zutenak eta honen eboluzioa markatu zutenak. Originaltasuna, kontzeptua eta hizkuntza plastikoa lehenetsi zituzten, XIX. mendera arte indarrean zeuden naturaren imitazioaren eta edertasunaren ideal klasikoaren gainetik, eta originaltasun hori sorkuntza-eragilea bihurtu zuten. Harrezkero, mugimendu ugari agertu dira, elkarren artean oso desberdinak, eta, ondorioz, egungo Artea XX. mendeko korronte horiek Globalizazioaren egungo fenomenoarekin bat egitearen emaitza da, eta horrek kulturen nahasketa ekarri du berekin. Hori guztia, teknologia berrien erabilerarekin batera, artistei sortzen eta berritzen laguntzen die, pintura, eskultura, arkitektura, musika, literatura, dantza, zinema edo argazkilaritzan aritzen badira ere. Eta ezin dugu alde batera utzi, lagunartean kulturatzat hartzen duguna, hau da, ikaskuntzaren bidez transmititzen eta eskuratzen den guztia, edo, RAEren arabera, *norbaiti bere iritzi kritikoa garatzeko aukera ematen dion ezagutza-multzoa*.

Laburbilduz, alde batetik, kultura-mugimenduen arteko interdependentzia aztertu, analizatu eta ulertzeak —bai mugimendu horien arte-adierazpenetan, bai sortuta izan diren eta gainditzen duten esparruko planteamendu filosofiko, sozial, espiritual eta abarretan—, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako *Geografia eta Historia* irakasgaiaren kompetentziak garatzeko prozesuari Batxilergoan jarraipena emateaz gain, *Mugimendu kultural eta artistikoak* aztertzearen garrantzia definitzen du, gaur egungo kultura- eta gizarte-bizitza ulertzeko. Bestetik, kultura eskuratzeak etengabeko ikaskuntza eskatzen du, bizitzaren erronkei erantzuteko etengabeko bilaketa. Eta garaikideko arte-adierazpenen aztertzeak egungo munduan zentzua hartzen duten kontzeptu- eta azterketa-tresnak eskaintzen ditu, gazteen adimenaren garapen orekaturako beharrezkoak diren datuak eta jarduera intelektuala ematen dituztenak. Irakasgai honek kultura pertsonala, pentsamendua eta iritzi independentea sustatzeko duen gaitasuna, aurreko guztiagatik, eztabaida ezina da.

Mugimendu desberdinen teknika, baliabide eta konbentzio nagusiak ezagutzeak, berekin dakar, artelanetatik abiatuta, gogoeta egitea, egungo pentsaera moduen eta errealtatea hautemateko era desberdinen arteko harremanak ezartzea, eta

pentsemendu dibergentearen eta lan kooperatiboaren estrategiak aplikatzea. Era berean, laguntzen du, adierazpenen aniztasunenganako jarrera irekia eta errespetuzkoa garatzen, baina baita jarrera kritikoa ere; edo arteak Garapen Iraunkorrerako Helburuak bezalako erronkekiko duen konpromisoa ulertzen, baita norberaren gaitasun estetikoa garatzeko eta kultura-bizitzan eta Ondarearen kontserbazioan parte hartzeko interesa ere.

Irakasgaiak, gizartean aurrera egiten lagunduko duten herritar zentzudunak, moldagarriak eta pentsakorak, ikusle eta beharbada sortzaile gisa ere begirunez jokatu dutenak prestatzen laguntzen du. Horretaz gain, irakasgaiak ikasleei, eurek askatasunez aukeratutako unibertsitate-ibilbiderako prestakuntza bermatzen die. Eta hori guztia, Euskal Autonomia Erkidegoko Curriculumaren parte den diziplina gisa, Euskal Herriko arte-ondarea ere kontuan hartuz.

Oinarrizko jakintzak multzotan didaktikoki antolatuta daude, sekuentzia logiko batean lotzen direnak, eta ikasleak bideratuko dituenak, irakaslearen lanarekin eta espiritu pedagogiko eraikitzailearekin batera, irakasgaiaren ulermen eta ikuspegi orokor bat lortzera, eta, pixkanaka eta nerabeen garapen psikokognitiboa kontuan hartuta, beren Konpetentzia Profila osatzera. Horrela, arte-mintzairen bilakaera pentsemenduarekin lotuta dagoela ikusiko da, eta horrek aipatutako Profila osatzen duten Funtsezko Konpetentziak pixkanaka garatzen lagunduko du.

Horrela, irakasgai hau ikasteak, zuzenean lantzen ditu Herritartasunerako Konpetentzia, arte-adierazpen garaikideak behatuz, bai Historian sustraiak dituzten gaur egungo arazo etikoak eta nortasun-gaiak aztertzen, bai pentsemendu kritikoa garatzen laguntzen baitu; eta Konpetentzia Pertsonala, Soziala eta Ikasten Ikastekoa, arte-mintzairak gertaerekin eta pentsemenduekin erlazionatzen irakasten duelako, baita horiekin gozatu nahi dutenengan adierazi eta sortu nahi dena hautematen, eta bizitza osoan zehar ikaskuntza kudeatzeko beharrari erreparatzen ere irakasten duelako, egileen eredu jarraituz. Irakasgaia, Kontzientzia eta Adierazpen Kulturaletarako Konpetentziaz ere arduratzen da, edozein motatako adierazpen artistiko ezagutzeak bai sentibilitatea bai Ondare Historiko-Artistikoa aintzat hartzea, errespetatzea, balioestea eta hartaz gozatzea gauzatzen dituelako. Konpetentzia Digitala, mendebaldeko kulturaren produktu bat izateaz gain, arte-mintzairen parte ere bada, eta gaur egun funtsezko tresna da edozein gai lantzeko, betiere modu seguru eta arduratsuan.

Zeharka bada ere, diziplina honek Ekintzaitza Konpetentzia garatzen du; izan ere, laguntza ematen die ikasleei, mundu garaikideko adierazpen plastikoak ezagutzearen bidez, horien erronka intelektual, erlijioso, politiko, ekonomiko edo sozialekin batera, bizitzan zehar aurre egin beharko dieten beharrak, erronkak eta aukerak onartzen, gaur egun globalizatuta dagoen eta etengabe aldaketak jasaten dituen mundura egokitu ahal izateko. Azkenik, Hizkuntza Komunikaziorako Konpetentziari eta Konpetentzia Eleaniztunari egiten zaien ekarpena eztabaidaezina da, ezinbestekoa baita edozein hizkuntzatan komunikatzea informazioa transmititzeko. Horri diziplinartekotasuna gehitzen badiogu, ikuspegi teorikotik zein sortzaitetik, kulturak eta haien arte-mintzairak hainbat espezialitatetatik —Historia, arkitektura, pintura, optika, teknologia, filosofia, eta abar— erlazionatzeko aukera ematen duena, horietan trebatzeko beharra, ezagutza globalki ulertzeko, pentsatzeko eta gai sozial eta zientifikoak jorratzeko, saihestezina bihurtzen da.

Mugimendu artistiko eta kulturalak irakasgaiari dagozkien konpetentzia espezifikoen helburua da, Artera hurbiltzeko funtsezko konpetenzietatik abiatuta — adibidez terminologia teknikoa erabiltzea, kultura-mugimenduen eta arte-mintzaira bakoitzaren berezitasun espezifikoak identifikatzea eta ezagutzea, eta obrak aztertzea— konplexuagoak diren beste batzuk arte. Azken horiek honako hauek dakartzate eurekin: kultura- eta arte-jarduera ideiak, sentimenduak eta emozioak adierazteko bitarteko gisa deskribatzea; gaiaren eboluzioaren, historia hurbilaren eta orainaldiaren arteko loturak azaltzea; Kultura eta Arte Ondarearen kontzeptuaren esanahia, balioa eta kontserbazioa, adierazpen artistikoko askatasuna eta egiletza-eskubideak bermatzen duten legeak ezagutzea; eta ekitaldi nabarmenen berri izatea eta horiek baloratzea, betiere genero-ikuspegi argi batetik.

Eta Batxilergoko bigarren mailako ikasleek jarraitu beharreko ikaskuntza-prozesuari dagokionez egindako aurrerapenak baloratzeko, ebaluazio-irizpideak daude, oinarrizko jakintzak zein neurritan barneratzen eta aplikatzen diren zehazten lagunduko dutenak. Hau da, ezagutzak zenbateraino barneratu diren eta, ondorioz, konpetentzia espezifikoetan zer progresio-maila lortu den zehaztea, baita ikasleek beren garapenerako garrantzizkoak diren jarrerak eta balioak bereganatu dituzten zehaztea ere. Irizpide horien formulazioan, beraz, jakitearen, egiten jakitearen eta izatearen erreferentziak jasotzen dira.

Oinarrizko jakintzak ezinbestekoak dira garaikideko mugimendu kulturalen eta arte-mintzairaren transmisio zuzena egin ahal izateko. Ezinezkoa litzateke errealitate kultural desberdinak aztertzea, ezta etengabeko aldaketa hautematea ere, gutxieneko datu batzuk ezagutu gabe, zehatzak eta pedagogikoki antolatuak direnak eta bilakaera horiek historia hurbilean eta gaur egun nolakoak izan diren, eta diren, erakusten dizkigutenak.

Oinarrizko jakintzak sei bloketan bereizi dira:

- *Mundu artistiko garaikideari hurbilketa*, ikasleei gainerako jakintzak ulertzeko tresnak ematen dizkiena. 1-6 puntuak transbertsalak dira, hau da, ikaste-egoera guztien bidez landu beharko dira.
- *Arkitektura eta hirigintza*, egintza artistikoa estetikoki ederrak diren eta biztanleen bizi-kalitatea hobetzeko baldintza betetzen duten hirien bilaketaren kontzepzio garaikidearekin lotzen du.
- *Natura, Artea eta Kultura*-k ikasleei balioko die, konposizio artistikoaren bidez gure espazio naturalen kontserbazioari buruzko sentsibilitatea suspertzea.
- *Artea Artearen barruan*: berrinterpretazioetatik abiatuta, Arteak bere hizkuntzetan eta obretan duen eraginari buruzko hausnarketarako bidea ematen du.
- *Garaikideko Arte Mintzairak*: egunera arte, Arte Garaikidearen bilakaeraren ondorioz dauden arte-mintzairaren azterketa lantzen du. 2. puntua transbertsala da, hau da, ikaste-egoera guztien bidez landu beharko da.

- *Kultura- eta arte-ekitaldiak*: horren sorreratik, artearen eta kulturaren adarren batekin zerikusia duten gaur egungo gertaera publikoak. 7-9 puntuak transbertsala dira, lehen aipatutakoak bezala.

Horretaz gain, 2-5 blokeetan bildutako jakintzen artean irakasgai honek egiten duen ibilbide gida gisa ulertu behar diren adibide batzuk daude, baina jakinda irakaslea izango dela egokitzat joko duen hautaketa egingo duena.

Mugimendu kultural eta artistikoak, baliabide horien eta irakasleren lanaren bitartez, azken hori diziplinaren jakintza globala maneiatzen duena eta gida izanda, ikasleak beren ikaskuntzaren protagonista izan daitezen eta figura pasibo eta ezagutzahartzaile soil izateari utz diezaieten, lagundu egingo du. Jakintza aztertu, aplikatu eta sortzeko irakaskuntza eta informazioa ezagutza bihurtzea uztartu behar ditugu, horrela, kultura eta arte-adierazpen desberdinenganako sentsibiltatea sustatuko dugu eta, beraz, Ondarearekiko sentsibiltatea jakin-mina, pentsamendu kritikoa eta autonomia ere. Konbinazio horrekin, motibazioa sortuko da eta XXI. mendeko erronkak ikuspegi berrietatik ikusi ahal izango dira.

KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK

1. Arte-mintzaira bakoitzaren terminologia tekniko espezifikoa behar bezala erabiltzea, horren xedea ulertzen aurrera eginez, Arte Garaikidearen adierazpen eta artisten ezaugarri formal edota tekniko esanguratsuenak argi eta koherentziaz adierazteko.

Termino artistikoen hiztegi zehatza eskuratzea lehentasunezkoa da, eta pixkanaka barneratu behar da. Edozein eratako artelanen eta horien testuinguru soziokulturalaren azterketa formala adierazteko aukera ematen du, ez bakarrik egintza artistikoa eta haren oinarriko kontzeptuak (Artearen teoria eta funtzioa, arte-estilo eta -mugimenduen sorrera eta hedapena, edo hizkuntza bisualaren elementu nagusiak identifikatzea, besteak beste) jakitearen eta ulertzearen ikuspegitik, baita irakasgaiaren ezagutza teknikoaren ikuspegitik ere.

Beraz, beharrezkoa da irakasgaiaren erabilitako terminologia egokia erabiltzea, edozein motatako obren iruzkinak osatzeko eta ezaugarri formal eta tekniko esanguratsuenak argi eta koherentziaz adierazi ahal izateko.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KD1, KD2, KD3, KPSII5, KAKK1, KAKK4.2.

2. Landutako mugimendu kultural eta arte-mintzaira bakoitzaren zehaztasun espezifikoa egoki identifikatzea eta ezagutzea, dagozkien baliabide eta teknikekin — tradizionalak eta teknologia berriak—, beren ezaugarri eta izaera propioen eta bereizgarrien ulermenean aurrera eginez, Arte Garaikidearen adierazpen eta artista desberdinen ezaugarriak esanguratsuenak, formalak, teknikoak eta adierazkorrak argi eta koherentziaz erlazionatzera iristeko.

Kultura desberdinetako arte-adierazpenak garatzeko eta ekoizteko teknika oso ezberdinak eta askotarikoak erabiltzen dira, baita kode jakin batzuk ere. Hori guztia testuinguru analogiko eta digitaletan esplorazio aktibo baten bidez identifikatzeak eta ezagutzeak ikasleei prestakuntza emango die, eta artearekiko sentsibilizazioan, gozamenean eta hura interpretatzeko eta baloratzeko gaitasunean aurrera egiten lagunduko die.

Ondorioz, ezaugarri formalak, teknikoak eta adierazpenekoak —kultura-mugimenduen eta arte-mintzairen nolakotasun espezifiko gisa— egoki maneiatzea ezinbestekoa da, eta apurka-apurka barneratu behar da, edozein motatako obren azterketa formalaren eta haren testuinguru soziokulturalaren arteko erlazio-prozesuan aurrera egitea ahalbidetzen baitu, bai egintza artistikoa bera ulertuta, bai irakasgaiaren ezagutza teknikoaren ikuspegitik.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KD1, KD2, KD3, KPSII4, KPSII3.2, HK1, EK3, KAKK1, KAKK2, KAKK4.2.

3. Hainbat mugimendu kultural eta artistikoen produkzioak argi eta zuzen aztertzea eta komentatzea, haien ezaugarri bereziak, teknikoak, funtzioa, testuinguru soziopolitikoak, kulturala, historikoa —hala badagokio— eta abar azpimarratuz, korrante artistiko eta kultura jakin batzuen izaera adierazten duten heinean deskribatzeko.

Kultura- eta arte-adierazpen bakoitzak informazio inplizitu ugari du, bai bere testuinguru soziopolitikoari buruz, bai artista bakoitzaren mundua sentitzeko, ulertzeko, horren inguruan galdetzeko eta harekin elkarreragiteko moduari buruz. Horrela, batetik, artista horiei dagozkien mugimendu kultural eta arte-mintzairen ezaugarrien ezagutzaren eta ulermenaren ondorioz, ikasleek artisten eta hauen obraren eta beren ingurunearen arteko erlazioak identifikatuko dituzte, eta, bestetik, Arteak duen eta izan duen funtzio-aniztasuna ezagutuko dute, bai maila indibidualean (autoadierazpena, autoezagutza eta sormena), bai kolektiboan. Horregatik, irakasgaiaren ezaugarri formal eta tekniko esanguratsuenak behar bezala konbinatu behar dira, terminologia egokia erabiliz, iruzkinak egiteko eta obren barneko eta kanpoko ezaugarriak argi eta koherentziaz adierazteko. Betiere, egile-eskubideak errespetatuz eta informazioa behar bezala erreferentziatuz.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KD1, KD2, KD3, KPSII1, KPSII4, KPSII3.2, HK1, EK3, KAKK1, KAKK2, KAKK4.2.

4. Kultura- eta arte-jarduera ideiak, sentimenduak eta emozioak adierazteko bitarteko gisa deskribatzea, argudio sendoekin eta teknika kontuan hartuta, hainbat arte-mintzairerako obren behaketa eta miaketa aktiboaren bidez, norberaren sentsazioak ere adieraziz eta sorkuntza guztiekiko errespetua erakutsiz. Hori guztia, Artearekin lotura afektiboak ezartzen aurrera egiteko, estereotipoak gainditzen lan egiteko eta garapen pertsonalean aurrera egiteko.

Arte-mintzaira guztiak kultura-adierazpenak dira, aldi berean beste galdera batzuk sortzen dituen kezka bati erantzuten diotenak. Ikasleei artisten sormen-praktika hurbiltzeak errealitatea ikusteko modu berri bat erakutsiko die, eta dagoeneko beren iruditerian txertatuta dauden ideiak eta interesa pizten dieten beste batzuk identifikatu ahal izango dituzte, sentimenduak eta emozioak piztuko dizkietenak, eta, ondorioz, beren garapen pertsonalean barneratzen hasiko direnak.

Mugimendu kultural eta artistikoak irakasgaiaren bidez, ikasleek ikusiko dute kulturak eta arteak gizarteko sektore guztietan parte hartzen dutela eta, aldi berean, gizarteko kide diren gizabanakoen kultura-identitatearen parte direla. Halaber, Artearen eta kulturaren izaerari buruz eztabaidatzen ikasiko dute, baita haien ezaugarri eta asmoei buruz ere, eta ulertuko dute horietan ez dagoela egia bakar eta absoluturik, esperientzia estetikoa erlatiboa dela, eta, ondorioz, begiratzetik edo lan batean parte hartzetik sor daitezkeen ideien eta sentimenduen adierazpen guztiek kulturen arteko elkarrizketa aberastu egiten dutela.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KD1, KD2, KD3, KPSII1, KPSII3.1, KPSII4, HK1, HK2, HK3, KAKK1, KAKK2, KAKK3.2, KAKK4.2.

5. Historia hurbileko eta orainaldiko kulturaren eta artearen eboluzioaren arteko loturak azaltzea, ikerketak, ezagutzak eta ikuspegi pertsonalak partekatuz, eta artearen, gizartearen, askatasun indibidual eta kolektiboen eta artisten inplikazio pertsonalaren arteko erlazioa identifikatuz; obren bidez transmititutakoa munduaren pertzepzio pertsonalarekin alderatzeko eta, beraz, Artearen eragin sozial potentziala ulertzeko, eta adierazpen-askatasunaren eta kultura-aniztasunaren beharra eta balioa ulertzeko.

Historia hurbileko kultura- eta arte-mugimenduen eboluzioa aztertuta, ikasleak konturatuko dira artistak etengabe ari direla adierazpen modu berriak bilatzen, teknika eta muga tradizionalak gainditzen saiatuz, teknologia erabiliz etorkizunerantz aurrera egiteko etengabeko premian. Era berean, orainaren eta iraganaren arteko aldeak arazo teknikoetan eta estetikoetan ez ezik, horien erabileran eta gizarte-inplikazioan ere aurkitzen direla ikusiko dute. Hori guztia ulertzeak gure ingurunean agertzen diren unibertso bisual eta adierazkor ugariak interpretatzeko tresnak ematen ditu.

Kultura eta Artea, erlankatutako bi errealitate eta bi norantzko prozesu gisa ulertu behar dira. Biak hautemateko prozesuan gizabanako bakoitzaren berezko esperientziek ere parte hartzen dute. Arte-adierazpen desberdinei buruzko ikerketak erraztu egingo du ikasleek interdependentzia hori ulertzea eta loturak ezartzea, haien interakzioen konplexutasuna behatuz, eta artistek transmititutakoa, inguratzen gaituen munduaren berezko pertzepzioarekin lotuz eta alderatuz. Kausak eta ondorioak, erabaki estetikoak, lotura filosofikoak edota adierazkorak eta abar azalduko dituzten ekarpenak egin nahi dira; izan ere, gogoeta guzti horrek, ikasleak aipatutako guztia esploratzea, galdetzea eta zalantzan jartzea eragingo du, eta, aldi berean, elkarrizketa eta eztabaida sustatuko dira ikaskuntzaren parte gisa. Horrek guztiak kultura-aniztasunaren eta adierazpen-askatasunaren garrantziari buruzko ezagutza ematen du, baita kultura-adierazpenen ondorio sozial eta ekonomikoei buruzkoa, eta mota guztietako helburuak lortzeko duten garrantziari buruzkoa ere, Garapen Iraunkorrerako Helburuak barne.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KD1, KD2, KD3, KPSII1, KPSII1.1, KPSII3.1, KPSII4, PSIIK5, HK1, HK2, HK3, HK4, KAKK1, KAKK2, KAKK3.2, KAKK4.2.

6. Kultura- eta Arte-Ondarearen kontzeptuaren esanahia eta horrek ondare material eta immaterial gisa duen balio soziala ezagutzea, baita horren kontserbazioa, eta adierazpen artistikoko askatasuna eta egiletza-eskubideak bermatzen dituzten legeak ezagutzea ere, edozein garaitan sormen- eta adierazpen-askatasunak duten garrantziaz arrazoitzeko; artista sortzailearekin zerikusirik ez duten ekintzek arte-lanetan duten eragin positiboaz eta negatiboaz jabetuz, eta aniztasunak norberaren identitateari ematen dion aberastasunarekiko estimua erakutsiz.

Ondare Artistikoa iraganeko belaunaldien legatu gisa eta adierazpen biziko fenomeno gisa hautematea, eta ondare hori kontserbatzeko, modu jasangarrian erabiltzeko eta sustatzeko beharraren kontzientzia izatea funtsezko erronkak dira edozein gizarte eta kulturarentzat. Alde horretatik, *Mugimendu kultural eta artistikoak* duen zeregina funtsezkoa da ikasleak Artearen balioaz eta garrantzi kultural, sozial eta materialaz jabetu daitezen, eta jakin dezaten badirela haiek kontserbatu, zaharberritu eta sustatzeko legeak eta Egile Eskubideak arautzen dituztenak.

Edozein arte-ekoizpenaren aurrean, garrantzitsua da ikasleek aztertzen duten obra ez ezik, sorkuntza-prozesuaren testuingurua eta baldintzak ere kontuan hartzen ikastea. Horrela, ideia bat gauzatzekoan dauden aukera ugariak nabaritu dituzte, adierazpen askeak kulturean duen garrantzia baloratuz eta artistekin enpatiaz jokatzu beren aukeraketan, ohikoak ez diren alternatibak bilatzean eta ekoizpenean zehar izan ditzaketen zailtasunetan.

Askatasun artistikoak —zentsurarik, gobernu-interferentziarik edo talde politiko, erlijioso edo ekonomikoaren presio sozialik gabeko adierazpen kultural desberdinak imajinatzea, sortzea eta banatzea— barne hartzen du herritar guztiek obra horiek eskuratzeko duten eskubidea, eta funtsezkoa da gizartearen ongizaterako. Hala ere, sorkuntza artistikoa aldaketa sakonak izaten ari den eta kulturaren zeregina etengabe zalantzan jartzen ari den une honetan, aipatutakoa erronka bat da, artistek askatasunez adierazteko dituzten eskubideak mehatxupean baitaude mundu osoan, batez ere beren ekoizpenek ideologia politikoak, sinesmen erlijiosoak eta kultura- eta gizarte-lehenespenak ezeztatzen edo kritikatzeko dituztenean. Zentsurak eta giza eskubideen eta askatasun artistikoaren aurkako mehatxuek adierazpen kulturalen aniztasuna gutxitzen eta ahultzen dute, eta, horrez gain, egileen ongizatea eta bizi-kalitatea kaltetzen dute, bereziki gatazka-eremuetan bizi badira, mehatxu horiek beren bizitzetarako eta ogibideetarako arriskutsuak izan baitaitezke. Gainera, gizabanako eta talde intoleranteek adierazpen kulturalaren askatasunari egindako erasoek, gorroto-diskurtsoek, arrazakeriak eta xenofobiak, besteak beste, demokraziaren funtsezko baldintzetako bat ukatzea dakarte: pertsona guztiek gizabanako aske eta berdin gisa eztabaidatzeko duten eskubidea.

Munduko Txostenaren bidez, UNESCOk giza eskubideak eta oinarriko askatasunak bultzatzen dituzten politika eta neurriei buruzko informazioa partekatzen du, eta denboran zehar izandako aurrerapenak eta erronkak gainbegiratzen ditu. NAZIO

BATUEN 16. *Garapen Iraunkorrerako Helburuak, lege nazionalen eta nazioarteko akordioen arabera, informaziorako sarbide publikoa bermatzea eta oinarrizko askatasunak babestea* du helburu. Adierazpen Kulturalen Aniztasuna Babesteari eta Sustatzeari buruzko 2005eko Konbentzioa nazioarteko akordio bat da, politika-esparru berezia ezartzen du 16. Garapen Iraunkorrerako Helburua gauzatzeko, eta arte-askatasuna sustatzea eta babestea bultzatzen du, adierazpen-askatasunaren oinarri gisa. Bertan honela dio: *kultura-aniztasuna babestu eta sustatu ahal izateko, ezinbestekoa da giza eskubideak eta oinarrizko askatasunak bermatzea, hala nola adierazpen-, informazio- eta komunikazio-askatasuna, baita pertsonen kultura-adierazpen diferentek eskuratzeko aukera izatea ere.*

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KD1, KD2, KD3, KPSII1, KPSII1.1, KPSII3.1, KPSII4, PSIIK5, HK1, HK2, HK3, HK4, EK3, KAKK1, KAKK2, KAKK3.2, KAKK4.2.

7. Hainbat arte-mintzairekin lotutako kultura- eta arte-ekitaldi nabarmenenak ezagutzea eta baloratzea, eta ikasleen trebetasunen araberako elkarlaneko-ekoizpenen adibideak egitea, sormen bideragarrienarekin eta hainbat baliabide, euskarri eta teknika erabiliz; kultura- eta arte-aniztasunarekin lotutako obra, instalazio, ekitaldi eta lanbideen aberastasuna eta aniztasuna eta horien oinarri ekonomikoa ezagutzeko eta horretaz argudiatu ahal izateko.

Kultura- eta arte-ekitaldiak, arte-mintzaira batekin lotutako ekintza garrantzitsuak dira, publiko mota zabalaren entretenimendurako eta gozamenerako diseinatuak, eta kolektibo edo diziplina jakin batzuen —arte plastikoak, musika, dantza, zinema, bideojokoak— kultura-identitatea sustatzea eta indartzea dute helburu. *Mugimendu kultural eta artistikoak* irakasgaiaren helburuetako bat da, ikasleek kulturak eta arteak eskaintzen duten aukera zabala identifikatzea. Horien existentzia eta garrantzi soziala ezagutzeak, tokikoa, autonomikoa, nazionala edo mundukoa izan, eta ekitaldietara joateak, esparru akademikoan ikasitakoa praktikan jartzeko aukera ematen dute, arte-adierazpenak hainbat eratan balioetsiz eta aztertuz. Gainera, sormenezko eta kolaborazioko lan-metodoak erabiltzea ekoizpenen oinarrizko adibideak osatzeko, ikasleei lagunduko die trebetasun berritzaileak, sortzaileak eta parte-hartzaileak garatzen, baita erabaki partekatuak eta inklusiboak hartzen ere, eta haiek motibatuko ditu etorkizunean kultura- eta arte-adierazpenen ekoizpenarekin, hedapenarekin eta merkaturatzearekin lotutako erronka profesionalen aurrean.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, KE1, KE2, KE3, KPSII1, KPSII3.1, KPSII4, KPSII3.2, KPSII5, HK3, EK3, KAKK1, KAKK2, KAKK3.2, KAKK3.1, KAKK4.2.

8. Mugimendu kultural eta artistikoen azterketan genero-ikuspegia txertatzea, emakumeen zeregina artean aztertuz, baita emakumearen irudiaren bilakaera hainbat estilo eta mugimendutan ere, erabilitako arte-mintzaira edozein dela ere, emakume artistak ikusarazteko eta emakumeen eta gizonen arteko berdintasun eraginkorra sustatzeko.

Gizarte-jokabide orokor baten barruan, garaikideko mugimendu kultural eta artistikoen ere, bizitza pribatu eta publikoan emakumearen baztertzeari islatu dute.

Historikoki, beraien gaitasunak ukatu eta ezkutatu dira, eta hori oraindik ere agerian dago, besteak beste, museo handietan emakumeen presentzia urria dela kontuan hartuta. Emakume artisten lana naturaltasunez ikasteak lagundu egiten du, artea den espazio publikoan ere, emakumea ikusarazten eta balioesten. Beste alde batetik, arte-adierazpenetako emakumearen irudiaren bilakaerari dagokionez, protagonisten ikuspuntua aztertuz, hobeto jar daitezke testuinguruan eta uler daitezke beren generoagatik soilik arrazoirik gabe baztertuak diren eta izan diren pertsonen aldarrikapenak.

Irakasgai hau aztertzeak gizonen eta emakumeen arteko arrakala onartezina murrizteko beharra ulertzen lagundu behar du. Obra garrantzitsuen iruzkinetik abiatuta, ikasleengan hausnarketa piztea da helburua, batetik, bai gizarte-adostasuna bai -borroka sortzen duten eta erreflexu gisa betetzen duten funtzioari buruz, eta, bestetik, esparru guztietan emakumearen aurkako diskriminazio-jokabideen aurrean, jarrera zibilizatuak eta arrazoinamendu kritikoa onarrituta izateari buruz.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, HKK5, KE1, KD1, KD2, KD3, KPSII1, KPSII1.1, KPSII3.1, KPSII4, KPSII3.2, KPSII5, HK1, HK2, HK3, EK3, KAKK1, KAKK4.2.

EBALUAZIO-IRIZPIDEAK

1. konpetentzia espezifikoa
1.1. Arte-mintzaira bakoitzaren terminologia espezifikoa espezializatuari dagozkion kontzeptu esanguratsuenak ezagutzea eta erabiltzea, kontzeptu horiek aplikatuz Arte Garaikideko obra mota guztiei buruzko gogoeta formal eta teknikoak argi eta koherentziaz adierazteko, testuinguru analogiko eta digitaletan.
2. konpetentzia espezifikoa
2.1. Horien garrantzia ezagutu ondoren, kultura-mugimenduen ezaugarriak azaltzea, norberaren kultura-identitatearekin harremanak ezarriz.
2.2. Arte-mintzairaren berezko ezaugarri formalak, bitartekoak eta teknikoak, tradizionalak zein berriak, ezagutzea eta azaltzea, produktu analogiko zein digitalen bidez, guztiekiko interesa, jakin-mina eta errespetua erakutsiz.
3. konpetentzia espezifikoa
3.1. Hainbat mintzairerako obren iruzkinaren eta analisirako elementuak erraztasunez erabiltzea, zenbait arte-lanen balio artistikoak ezagutuz eta prozesuan interesa erakutsiz.
3.2. Kultura- eta arte-ekoizpenak beren testuinguru soziopolitikoekin lotzea eta harreman hori deskribatzea, aztertutako kultura- eta arte-ekoizpenen ezaugarri bereziak zehaztuz, eta egungo testuinguruarekin modu irekian eta errespetuz erlazionatuz.
4. konpetentzia espezifikoa

4.1. Sormena hainbat ideia, sentimendu eta emozio adierazteko bitarteko dela modu arrazoituan azaltzea eta ikusaraztea, landutako obren laguntzaz, kultura- eta arte-adierazpen garaikide batzuek ikaslearengan piztu ditzaketen sentsazio eta lotura pertsonalak deskribatuz.

4.2. Landutako kultura- eta arte-adierazpenen adierazpen- eta estetika-asmoak ulertzea, deskribatzea eta horien inguruan argudiatzea, hizkuntza tekniko egokia erabiliz eta artistek haien inguruari buruz dituzten ikuspegiak kontuan hartuz eta errespetatuz; erreferente komunak balizko presentzia kontuan hartuz eta horiek aberastasun sozial eta pertsonaleko iturri gisa baloratzen jakinez.

5. kompetentzia espezifikoak

5.1. Kulturaren eta artearen eboluzioaren, historia hurbilaren eta orainaldiaren arteko harremana ulertzea eta azaltzea, baita arte-mintzaierek eta kultura-munduak gizartean izan dezaketen eragina ere, artisten inplikazioa ezagutzen eta errespetatzen dela erakutsiz.

5.2. Adierazpen-askatasunaren eta kultura-aniztasunaren garrantziaz argudiatzea, landutako lanen ezagutzan oinarrituta eta ikerketak egin ondoren, diskurtso tekniko, arrazoitu eta konprometituaren bidez; artistek transmititutakoa inguruko munduaren norberaren pertzepzioarekin lotuz eta alderatuz.

6. kompetentzia espezifikoak

6.1. Ondare artistikoa kontserbatzearen, zaharberritzearen eta sustatzearen garrantzia eta beharra ulertzea eta azaltzea, ondare hori gizakien kultura-herentziaren funtsezko faktorea den heinean, baita artista eta sortzailetatik kanpoko ekintzek arte-lanetan duten eragin positiboa eta negatiboa ere. Hori guztia, kultura- eta arte-mugimenduek, gizartean aldaketan eta eboluzio edo immobilismo ideologikoaren isla bezala duten garrantziari buruz irizpide pertsonalak emanez.

6.2. Egile-eskubideen garrantzia ezagutzea, ulertzea eta zehaztea, baita eskubide horiek errespetatzeko arrazoi legalak, soziokulturalak eta ekonomikoak ere, irakasgaiaren eguneroko lanean Jabetza Intelektualaren Legearen aginduak benetan ezagutzen eta betetzen direla erakutsiz.

7. kompetentzia espezifikoak

7.1. Kultura- eta arte-ekitaldi esanguratsuak ezagutzea eta bakoitzari dagokion mintzaira eta testuinguruan kokatzea, horien jatorria, ezaugarriak, gaiak, artistak eta obren adibideak ezagutzuz.

7.2. Kultura- eta arte-aniztasunarekin lotutako obra, instalazio, ekitaldi eta lanbideen aberastasuna eta aniztasuna argudiatzea, kulturaren eta artearen munduko lanbide-eremuren bati lotutako ekoizpen propioak sortuz, banaka edo taldeka, hainbat bitarteko, euskarri eta teknika erabiliz.

8. kompetentzia espezifikoak

8.1 Arte Garaikideko emakumezko figura nagusien ibilbidea eta garrantzi artistikoa ezagutu eta azaltzea, emakumea artista gisa ikusaraziz, bere lanaren garapeneren testuinguru politiko, sozial eta kulturala aztertuz, eta testuinguru horretan bere burua baliatzeko egindako ahalegina aintzatetsiz.

8.2 Emakumeek Arte Garaikidean duten irudiaren eboluzioa kritikoki aztertzea, hainbat mugimendu, une eta kulturatako obra garrantzitsuen iruzkina eta analisi konparatiboa eginez, elementu teknikoetan, formaletan eta estilistikoetan oinarrituta, erabilitako Arte-mintzaira edozein dela ere.

OINARRIZKO JAKINTZAK

Mugimendu kultural eta artistikoak	
A.	<i>Mundu artistiko garaikideari hurbilketa.</i>
	1. Artearen eta Kulturaren definizioei buruzko eztabaida eta askotariko erantzunak. Artearen kontzeptua Historian zehar: arte-adierazpenen kontsiderazioa eta funtzioak. *
	2. Arte-mintzairak komunikazio-modu gisa. Kodeen eta hizkuntzen aniztasuna Artean. Subjektibotasuna sormenan eta judizio estetikoan.*
	3. Artearen terminologia eta hiztegi espezifikoak: arkitektura, eskultura, pintura, literatura, zinema, musika, argazkilaritza, komikigintza, publizitatea, arte eszenikoak, diseinua eta moda. *
	4. Sorkuntza artistikoak aztertzeko —elementu teknikoak, formalak eta estilistikoak— eta obren esanahia, identifikazioa, testuingurua eta garrantzia aztertzeko tresnak. *
	5. Eraginak, jarraitutasunak eta hausturak egungo kultur munduan. *
	6. Artelanak eta egiletza-eskubideak. *
	7. Arte Garaikidearen aurrekariak: Abangoardietatik Arte Popa edo <i>Pop art</i> -era.* Abangoardien manifestu artistiko eta kulturalak eta Arte Garaikidearen oinarri teorikoaren jatorriak.* <i>Op art</i> edo Zinetismoa, <i>Happening</i> , Arte kontzeptuala, <i>Performancea</i> , Hiperrealismoa eta Minimalismoa zer diren.
	8. Oraintsuko eta egungo espazio artistikoa, pentsamendu-esparru gisa. Arte-adierazpenen kontzeptu berriak edo Artearen poetikak eta gatazkak espazio publiko gisa: Artearen despolitizazio-prozesutik memoria kolektiboaren, aldarrikapen feministen eta abarren azterketa kritikora. Bauman-en <i>pentsamendu likidoa</i> .*
B.	<i>Arkitektura eta hirigintza.</i>
	1. Arkitektura eta gizartea: definizioa eta pentsamendu-korronteak XX. mendean eta gaur egun. *
	2. Burdinaren eta kristalaren arkitektura. Jatorriak, ezaugarriak, testuingurua, arkitektoak eta obra garrantzitsuak.*
	3. Arkitektura Arte Garaikidean. Geometria arkitektura. Definizioa, testuingurua, ezaugarriak eta obra garrantzitsuak: Arrazionalismotik edo Nazioarteko Estilotik (adibideak: Lloyd Wright, Le Corbusier, van der Rohe, Gropius, Niemeyer...) arkitekto modernoen hirugarren belaunaldira (Philip Drew). Postmodernitatearen eta goi-mailako teknologiao arkitekturaren planteamendutik kontzeptu- eta adierazpen-estiloetara.* (Adibideak Euskal Herrian: Frank Gehry, Norman Foster, Santiago Calatrava, Rafael Moneo eta Arata Isozaki).
	4. Ekintza eta esku-hartze artistikoak hiri-espazioan eta hirigintza-proiektuetan. Definizioa, testuingurua, ezaugarriak eta obra garrantzitsuak.* (Bilboko adibide bat (2001): koloretako 175 behi). Hiri adimendunak.

5. Arkitektura eta hirigintza Euskal Herrian.* (Proposamenak: Artzain Onaren Katedrala, Bizkaiko Foru Aldundiaren Jauregia, Gasteizko Arte Ederren Museoa, euskal hiriburuetakozabalguneak. Donostiako Club Nautico, Arantzazuko Santutegia, Donostiako Kursaal).
C. Natura, Artea eta Kultura.
1. <i>Plein air</i> inpresionistatik natura argazkilaritzara. Testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoa, ezaugarriak, artistak eta obra garrantzitsuenak.*
2. <i>Arte Povera</i> italiarra. Testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoa, ezaugarriak, artistak eta obra garrantzitsuenak.* (Adibideak: Giovanni Anselmo — <i>Jaten duen egitura</i> —, Michelangelo Pistoletto — <i>Trapuen Venusa</i> —...).
3. Ingurumen-arte edo <i>Environmental Art</i> eta <i>Land Art</i> . Artea eta natura Espainian. Testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoa, ezaugarriak, artistak eta obra garrantzitsuenak.* (Adibideak: Robert Smithson — <i>Spiral Getty</i> —, Walter de María — <i>Tximisten eremua</i> —...)
4. Arteak kontzientzia ekologikoari egiten dion ekarpena. Arte ekologikoa. Testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoa, ezaugarriak, artistak eta obra garrantzitsuenak.*
D. Artea Artearen barruan.
1. Arte Primitiboa, Ekialdekoa, Kolonaurrekoa eta afrikarra. Abangoardien inspirazio-iturri gisa duen papera.
2. Marcel Duchamp-en <i>ready-made</i> delakotik Herri Kultura eta <i>Pop Art</i> -era. Pop Artea Espainian. Testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoa, ezaugarriak, artistak eta obra garrantzitsuenak.*
3. Diziplinarteko harremanak: literatura, zinema, musika, argazkilaritza, arte plastikoak, komikigintza, publizitatea, arte eszenikoak, diseinua eta moda.
4. Horma-arte eta Ilusio Optikoen Artea (<i>Trompe l'oeil</i>). Arte hiritarra: Testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoa, ezaugarriak, artistak eta obra garrantzitsuenak.* (Adibidea: Banksy fenomenoak).
5. Argazkilaritza eta pintura. Elkarrekiko eraginak. Kutxa Beltza edo Ganbera Ilunetik mundu digitalera.*
6. Poesia, literatura eta artea. Poema bisualak (Kaligramak). Kubismo literariotik, Kreationismotik eta Ultraismotik egungo adibideetara. Testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoa, ezaugarriak, artistak eta obra garrantzitsuenak.*
7. Zientzia fikzioa eta bere erreferenteak.
8. Giza gorputza arakutzen. <i>Happening</i> eta <i>Performance</i> (DADA eta Ekintza-Artetik XXI. mendera), <i>Body Art</i> eta Hiperrealismoko obren jatorriak, testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoak, ezaugarriak, gaiak, artistak eta adibideak.*
9. XIX. eta XX. mendeetako artea Euskal Herrian.* (Adibideak: Adolfo Guiard, Arteta, Iturrino, Oteiza, Chillida, Agustín Ibarrola eta José Ibarrola. Euskal pintura eta eskultura berria: Ruiz Balardi, Zumeta, Dora Salazar, Txomin Badiola, Jose Ibarrola, Cristina Iglesias, Juan Luis Moraza...).
E. Garaikideko Arte-mintzairak.
1. Dekorazio-arteetatik industria-diseinura. Definizioa, jatorriak, testuinguru soziopolitikoak, oinarri ekonomikoak, ezaugarriak, gaiak, artistak eta obren adibideak.*
2. Artean erabilitako baliabide elektronikoa, informatikoa eta digitalak. Bideoarteak. Bideojokotik multibertsoaren narratibara edo errealtate birtual alternatiboetara.*

3.	Artea giroaren sortzaile izatetik, Arte Immersibo eta Interaktibora, Parisko <i>Atelier des Lumières</i> -en eta Bartzelonako Moco Museum-en adibideekin.*
4.	Narratiba serialaren eztanda XXI. mendeko ikus-entzunezkoan.
F.	Kultura- eta arte-ekitaldiak.
1.	Instalazioak. Museoak, arte-zentroak eta interpretazio-zentroak: funtzioak, desberdintasunak, antzekotasunak eta adibideak.*
2.	Parisko Independenteen Azoka: Redon, Seurat eta Signac-etik <i>Salon d'Automnere</i> . Parisko Azoka XXI. mendean.
3.	Arte Garaikideko Museoak* (Adibideak: MoMA, Centre Georges Pompidou, Tate Modern, Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, Guggenheim Bilbao Museoa, MACBA eta MUSAC). Biurtekoak eta nazioko eta nazioarteko arte-azokak. Artearen merkatua.
4.	Ilustrazio- eta komiki-azoka nazionalak eta nazioartekoak.* (Adibideak: Ilustrísima, Madril; Irudika, Vitoria-Gasteiz; Utopía Markets, Bartzelona; Animayo, Kanaria Handia; International Graphic Novel & Comics).
5.	Zinema, musika eta dantza garaikidea: testuinguru soziopolitikoak, oinarri teorikoa, ezaugarriak, artistak eta obra garrantzitsuenak.* Nazioarteko eta nazioko jaialdiak. (Adibideak: Venezia, Cannes, Sundance, Berlin, Donostia, Sitges, Emakumeek egindako Nazioarteko Zinema Erakusketa, Zaragoza- eta SEMINCI; Glastonbury, Coachella, Lollapalooza, Reading, Leeds, Primavera Sound, Wacken Open Air, Rock in Rio, Tomorrowland, Azkena Rock Festibala, Bilbao BBK Live, Primavera Sound, DNA /NDG - Nafarroako Dantza Garaikidea...).
6.	Erakusketa Unibertsalak 1851tik gaur egun arte: jatorria, eboluzioa eta hasierako zein gaur egungo helburuak.
7.	Arteak kirol-ekitaldietan.
8.	Kultura-turismoarekin lotutako hiri-marketineko estrategiak.
9.	Kultura- eta arte-estereotipoak. Artearen funtzio soziala. Artea ala negozioa? Genero-ikuspegia artean.*